

Omer HAMZIĆ

O razvoju ugostiteljske djelatnosti u Gračanici

(U povodu 40 godina postojanja i rada Ugostiteljskog preduzeća "Park")

Umjesto uvoda

Hodajući bosanskim gradovima, "gazeći" Bosnom uzduž i poprijeko, poznati bosanski književnik Ćamil Sijarić napisao je svoje impresije u knjizi pod naslovom "Gradovi" – negdje prije više od tri decenije. O Gračanici je, između ostalog, zapisao i sljedeće:

"Ali Gračanica je grad takav pokraj kojeg se ne može produžiti, a da se u njemu ne zastane – i ne ostane. I kad bi bila čovjek, a ne grad, taj bi čovjek – pozdravljajući se, u svojoj ruci dugo zadržao vašu ruku i pitao vas i za zdravlje, i za ženu, i za djecu, i sreću vam na kraju poželio.

Ima gradova koji vas, takvi kakvi su, podsjećaju na ljude – i na ono na šta će vas Gračanica podsjetiti jeste i mladost i starost nekog i mladog i starog Bosanca iz doline Spreče i njenih bregova, i sva je ona jedan široko otvoren dom, s domaćinom pred kapijom i avlijom, da primi gosta. I od svega što ima odlomiće i staviti pred gosta, a najviše od svoje duše – to jest od onoga čega Gračanica

ponajviše i ima." (Ćamil Sijarić, Gračanica, "Gradovi", Zadrugar, Sarajevo 1976.).

Počeci gračaničkog ugostiteljstva

Padom gradova Sokola i Srebrenika pod tursku vlast, negdje između 1512. i 1520. godine, područje sjeverno od Spreče i istočno od rijeke Bosne (Srebrenička banovina) ulazi u sastav velike Otomanske imperije. Za samo tridesetak godina turske vlasti Gračanica postaje važan administrativni i privredni centar na tom prostoru. Od nekadašnjeg rudarskog naselja relativno brzo stiže status kasabe (grada) na raskrnci važnih karavanskih puteva i – prije 1572. godine postaje sjedište kadiluka. Čaršija je funkcionisala kao prava radionica za vojsku sa dvadesetak različitih zanata, u njoj cvjeta trgovina, grade se mektebi, džamije, medresa... Tu dolaze ljudi iz obližnjih, ali i udaljenih mjesta da pazare, da završe posao u "konaku" kod kadije, da ostanu "s poslom". Zadržavaju se i prolaznici, da predahnu na dugom putu od Sarajeva za Brčko ili od Doboja prema Tuzli, da se okrijepe, odmore konje... Uz brojne zanatske radnje i dućane, u čaršiji je bilo više kahvana, pekara i aščinica, nekoliko hanova¹ – uvijek na usluzi gostima... Iako su prvenstveno služili za odmor i prenočište putnika, kiridžija i njihovih karavana, u njima i oko njih uvijek se trgovalo.

Tu negdje i počinje istorijat gračaničkog ugostiteljstva.

¹ Han (pers), zgrada, kuća koja služi za svratište i prenočište putnika. Hanovi se nalaze u gradovima i na drumovima. Veći hanovi su građeni tako da je u sredini zgrade prostrano nenatkriveno dvorište, gdje se vrši istvar trgovačke robe. Prizemne prostorije takvih hanova sastoje se od kamenih magaza sa gvozdenim vratima osiguranim od požara... (Abdulah Škaljić, Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku, "Svjetlost" Sarajevo, 1986. str. 309.

Gračanički hanovi

Prvi poznati gračanički han pripadao je vakufu čuvenog Ahmed-paše Budimlije, koji je krajem 17. i početkom 18. stoljeća podigao i ostale najvažnije javne objekte u gračaničkoj čaršiji (čaršijska džamija i mekteb, sahat-kula, hamam). Han se nalazio u samom središtu čaršije, negdje na prostoru današnjeg centralnog parka, bliže zgradi Medrese. Kasnije su ga prozvali Mula Omerov han (nalazio se na mjestu zgrade bivšeg Vakufskog povjereništva u blizini Medrese). Izgorio je u velikom požaru 1895. godine. Drugi poznati gračanički han, zvani Šiljak han, uvakufio je Osman-kapetan Gradašević 10. 8. 1800. godine za izdržavanje svoje medrese u Gračanići. Nalazio se sa zapadne strane glavne čaršijske ulice na mjestu današnje Blagojevića kuće. I ovaj han izgorio je u pomenutom požaru 1895. godine. Na tom mjestu Vakuf islamske zajednice kasnije će izgraditi moderan hotel – današnja kuća Blagojevića do gradske apoteke. Krajem turske vladavine hroničari pominju četiri hana u gračaničkoj čaršiji: Puračev han (na mjestu na kojem se nalazila stara Hadži Kadijina bina (kuća), a sada robna kuća u centru čaršije, Prohića han (na mjestu na kojem se sada nalazi velika kuća Dušana Blagojevića, kasnije hotel "Central")², Smailabašića han na mjestu kasnije Bosanske kahvane (do nekadašnje prodavnice "Borova") i Šareni han u Donjoj čaršiji porodice Spahića, na mjestu sadašnjeg kafića "Ada".

Nekoliko hanova postojalo je i na putevima koji su povezivali Gračanicu sa drugim mjestima. Na putu prema Tuzli najpoznatiji su bili: Šareni han u Pribavi, Bajića han u Donjoj Orahovici, postojao je jedan han u Gnojnici, te han Pirkovac u blizini Tuzle. Na putu prema Doboju najpoznatiji je bio han Sabita Korića (Korića han) i han Samarić u Velikoj Brijesnici, na putu prema Maglaju - han u Karanovcu, Širbegovića han u Boljaniću i han u Tekućici. Na putu prema Brčkom i Posavini bio je nadaleko čuven Haži Kadijin han u blizini Vranovića, zatim Salih begov han u Doborovcima i Begov han u Srnicama.

Prvi hoteli i gostione

Austrougarsku okupaciju Gračanica je dočekala kao kasaba sa čaršijom i 14 mahala u kojima je, po popisu iz 1889. godine, bilo 613 kuća, 11 džamija, dvije medrese, četiri aktivna hana i 3012 stanovnika... Tu negdje počinje nagli ekonomski preobražaj ovog kao i ostalih sličnih mjesta u Bosni i Hercegovini. Niču novi zidani objekti u čaršiji, nove ulice i putevi, otvara se kamenolom, gradi željeznička stanica i pruga... Trgovina i ugostiteljstvo prilagođavaju se novim uslovima. Popularni "ćiro" dolazi u Gračanicu 1896. godine, a sa njim nove robe, ideje i ljudi. Uz postojeće kahvane, aščinice i hanove, grade se moderniji ugostiteljski objekti i hoteli za klijentelu iz svijeta, ali i za domaće bogatije ljude, preduzimače, trgovce i nove gazde...

² Po kazivanju Muhameda Moralića, zabilježio Rusmir Djedović, "Biljeg vremena" Gračanica, broj 10, februar 1994, str. 18.

U 1891. godini, Gračanica je imala 44 registrovana dućana, 6 pekarskih radnji, dvije mehane, jednu kahvanu i jednu mesaru, jednu lončarsku radnju, jednu mutapčinicu (prerada kostre-ti) i nekoliko kovačnica. Nekoliko godina kasnije gostionu je otvorio neki Mađar Ernest Nađi, a kao vinari (krčmari, trgovci vinom) pominju se Morethaj Elazar i Niko Dujković, proizvodnjom sode (sodar) bavio se Johan Stanislav Njemček, mesarsku radnju držao je neki Antun Angelus, mehanu Stanko Nikolić, a kahvanu Alaga Širbegović.³ Prvi gračanički "hotelijer" bio je poznati gračanički trgovac David Elazar, koji je na donjoj čaršiji (današnji Skver) sagradio hotel sa 7 soba i pod nazivom "Soko" pustio ga u rad 1896. godine. Nešto kasnije izgrađen je pomenuti vakufski hotel "Centar" sa 5 soba (Blagojevića kuća), te jedan objekat u Doborovcima sa dvije gostinske sobe. Hotel "Ozren" sa 4 sobe držala je Srpska crkveno-školska opština u Gračanici. Poslije 1912. godine u preuređenoj zgradi Sedlarsko-satlersko-obučarske zadruge, nakon njenog gašenja, otvoren je čuveni Fočin han.⁴ (sadašnji prostor Šumske uprave). Uz

ostale javne objekte, izgrađen je i jedan hotel na željezničkoj stanici (hotel Rifatage Mehinagića). Jedno vrijeme radio je i takozvani gradski hotel (Sthat hotel), zgrada sadašnje Udružene škole.

Novi hoteli bili su simboli novog modernog doba, a stari hanovi biljezi vremena na izmaku.

U periodu između dva svjetska rata, ugostiteljstvo u Gračanici razvijalo se uzlaznom linijom, mnogo brže u odnosu na ostale zanatsko-uslužne djelatnosti. Neposredno pred izbijanje Drugog svjetskog rata radili su sljedeći ugostiteljski objekti: dva vakuf-ska hana, dva hotela, 9 gostiona, 14 kafana, 3 ašćinice i 4 poslastičarnice.⁵

Sresko ugostiteljsko preduzeće "Ugostitelj"

Nakon završetka Drugog svjetskog rata i dolaska nove "revolucionarne vlasti", počinje ubrzana nacionalizacija, oduzimanje i postepeno gušenje privatnog sektora u svim granama privrede, te stvaranje centralističko-

³ Bosanski glasnik "Bosnicher bote" za 1898. godinu.

⁴ Posljednji vlasnik tog hana bio je Ibro Fočo, koji je kasnije držao kafanu niže Doma zdravlja-

⁵ Vlasnici gostiona bili su: Blagojević Mihajlo, Hadžistević Spaso, Džabić Adam, Jovanović Dimitrije, Jovanović Katica, Lazarević Ranko, Milisavljević Milisav, Mulalić Rizah i Savić Nikola Brada; Hotel "Bosnu" držao je Gojković Milan, a hotel "Soko" Bešlagić Sulejman; dva hana sa kafanama i prenoćištem držali su Jahić Sejdo i Letić Ibrica; vlasnici ostalih kafana bili su: Čubrilović Suljo, Karađuz Mujo, Purač Edhem, Šaković Mujo, Sinanović Mara, Mićanović Pero, Salihefendić Ahmet, Dizdarević Salih, Junuzović Husein, Tahirović Rahim, Jukan Mujo, Priganica Mehmed, Helić Galib i Žunić Mehmed (kafana Narodne biblioteke); slastičarne su držali: Šerifović Mursel, Tahirović Arif, Mihtarević Velija i Okanović Osman, a ašćinice: Alić Mujo, Čubrilović Halil i Omerović Kahrman (Damjan Blagojević, Gračanica pred Drugi svjetski rat, rukopis kod autora)

planske ekonomije i socijalističke države. Koncem 1946. godine, prvom nacionalizacijom, pored ostalih grana, "podržavljena" je i trgovina na veliko, u drugoj nacionalizaciji, privatnim vlasnicima oduzeti su magacinski i

smanjivao. Sredinom 1946. godine bilo ih je registrovano 26 u Gračanici i 2 na željezničkoj stanici u Karanovcu, sredinom 1948. neposredno pred nacionalizaciju, gotovo pola manje: u Gračanici 12, u Karanovcu i dalje dva.

SRESKO UGOSTITELJSKO PREDUZEĆE

»UGOSTITELJ«

GRAČANICA

Tekući račun kod
Filijale Narodne banke Gračanica 762-000

Gračanica 23/I. 19450

Broj 604/10

Za SRESKO NARODNOG ODBORA GRAČANICA i poslovanje

С Р Е С К О Н А Р О Д Н О Г О О Д Б О Р А

U prijedlogu akta o poslovanju na osnovu ugovora izdatog 28.12.1947. godine i 27.6.1948. godine, koji su 27.6.1948. godine doneseni i izvršeni, izjavljuju pošto kodu 27.6.1948. godine, koji su doneseni i izvršeni.

Sredinom 1946. godine, prvom nacionalizacijom, pored ostalih grana, "podržavljena" je i trgovina na veliko, u drugoj nacionalizaciji, privatnim vlasnicima oduzeti su magacinski i

Среско угостителјско предузеће
»УГОСТИТЕЉ«
ГРАЧАНИЦА

veći ugostiteljski kapaciteti itd. Do aprila 1948. godine, na području gračaničkog sreza nacionalizovano je 12 preduzeća, među kojima i dva privatna hotela.

U maju 1948. godine donesen je Zakon o privatnim trgovinskim radnjama na osnovu kojeg je izvršena "likvidacija privatnog sektora u trgovini i ugostiteljstvu" i uspostavljeno opštedruštveno vlasništvo u oblasti robnog prometa i ugostiteljstva. U međuvremenu, broj privatnih ugostiteljskih objekata u Gračanici postepeno se

"Likvidacija" privatnih trgovačkih radnji na gračaničkom srezu završena je do 20. 6. 1948. godine⁶. Nešto kasnije nacionalizirane su i ugostiteljske radnje. Neke od tih objekata preuzelo je Sresko ugostiteljsko preduzeće "Ugostitelj", koje je osnovano Rješenjem Sreskog narodnog odbora 27. 6. 1948. godine. Kao predmet poslovanja Preduzeća upisano je "točenje alkoholnih i bezalkoholnih pića, prodaja toplih i hladnih jela i drugi poslovi ugostiteljske struke."⁷ U svom sastavu imalo je jedan restoran kapaciteta 150 gostiju, jedno "konačište sa 20 kreve-

⁶ Izvještaj o radu Sreskog narodnog odbora Gračanica za period od 28.12.1947. do 27.6.1948. godine podnesen na sjednici Sreskog narodnog odbora 27.6.1948, Arhiv Opštine Gračanica, Fond SNO/48

⁷ Zapisnik sa sjednice Sreskog narodnog odbora od 27.6.1948. godine, Arhiv Opštine Gračanica, Fond SNO/48

ta", tri bifea, jednu narodnu kuhinju (aščinicu), jednu poslastičarnicu i jednu kafanu. U planu mu je bilo otvaranje i drugih ugostiteljskih objekata⁸, te preuzimanje preostalih privatnih i drugih ugostiteljskih radnji u Gračanici. Krajem 1950. godine, sa odgovarajućim papirima vlasti ta državna ugostiteljska firma "zaposjeda" kafanu Gradskog odbora narodnog fronta i kafanu Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Gračanici, te privatne kafane Letić Ibri i Šaković Muje, aščinicu Omerović Kahrimana i pekare Kudužović Muje i Moralić Rizaha.⁹

Sredinom 1950. na spisku zaposlenih u ovom preduzeću nalazi se 35 radnika.¹⁰ Nešto kasnije taj se broj postepeno smanjuje. Krajem 1952. "Ugostitelj" ima 32 radnika koji rade u 8 radnih jedinica.

Ugostiteljsko preduzeće "Uranak"

Tokom 1953. godine uslijedit će temeljita reforma trgovačke i ugostiteljske mreže i na području gračaničkog sreza. U skladu sa novim propisima, sreska državna preduzeća - Trgovačko i Ugostiteljsko - transformišu se u man-

je državne firme - preduzeća i radnje koje nastavljaju poslovanje kao samostalni privredni subjekti. Od Sreskog ugostiteljskog preduzeća "Ugostitelj", krajem 1953. godine, konstituišu se tri samostalne ugostiteljske radnje: "Uranak" (koji je gazdovao Rifataginim hotelom i hotelom "Soko"), "Gaj" (koji je radio u matičnom objektu) i "Gradska kafana". (nalazila se na mjestu sadašnje robne kuće, ispod "Gradske kafane bila je "Krčma podrum")¹¹ Upravnik "Uranka" bio je Mehmed Žunić, zvani Plećo¹², "Gradske kafane" Dušan Petrović, zatim Džemal Žunić, a "Gaja" Rizah Mulalić, prvobitni vlasnik gostione "Gaj" (koja će kasnije biti otkupljena). Daljim prestrojavanjem, 17. 5. 1956. godine, "Gradsku kafanu" preuzima Ugostiteljsko preduzeće "Uranak", a "Gaj" nastavlja samostalno poslovanje u svom matičnom lokalu. Godinu dana kasnije, 17. 4. 1957. godine, "Uranak" zatvara hotel "Soko"¹³ i predaje ga u ruke Stambene uprave u Gračanici.¹⁴ Ostaju mu lokali "Gradska kafana", "Krčma podrum" i "Narodna kuhinja" (objekat Ane Ristić, sadašnji "Stari grad", kojeg će "Park" kasnije otkupiti). Početkom 1959. godine u prostorijama Lovačkog društva u

⁹ Rješenje Sreskog narodnog odbora br. 20904/50 od 11. 11. 1950. godine, Arhiv Opštine Gračanica, Fond SNO/50

¹⁰ Izvještaj o broju zaposlenih ratnih vojnih invalida na srezu gračaničkom, Arhiv Opštine Gračanica, Fond SNO br. 7209/50

¹¹ Rješenje Sreskog narodnog odbora od 31. 10. 1953. godine, Arhiv Opštine Gračanica, Fond SNO za 1953. godinu

¹² Prije Drugog svjetskog rata radio u kafani Narodne biblioteke, sadašnje staro kino

¹³ Hotel je osamdesetih godina izgorio u požaru kao stambeni objekat

¹⁴ Rješenje Narodnog odbora opštine Gračanica o preuzimanju hotela "Soko" od Ugostiteljskog preduzeća "Uranak" br. 04 -1326 od 17.4.1957. i Rješenje o dodjeli hotela "Soko" Stambenoj upravi u Gračanici br. 04-2148 od 17.4.1957, Arhiv Opštine Gračanica, Fond NOO za 1957.

На основу члана 2 Закона о надлежности народних одбора општина и срезова - Прилог I/A, одјељак I/III, тачка 18, а у вези члана 25 тачка 25 Статута Општине Грачаница, Народни одбор Општине Грачаница на ејединици одржаној дне 24 марта 1956 године доноси,

Р Ј Е Ш Е Њ Е

О ОДОБРАВАЈУ ОДЛУКА РАДНИЧКИХ САВЈЕТА О ПРИЈАЈАЈУ
САМОСТАЛНЕ УГОСТИТЕЛСКЕ РАДЊЕ " ГРАДСКА КАФЕНА "
УГОСТИТЕЛСКОМ ПРЕДУЗЕЊУ "УРАНАК" У
ГРАЧАНИЦИ

I.

Одобравају се одлуке радничких савјета самосталне угоститељске радње " Градске кафене " Грачаница број 11/56 од 2.III. 1956 године и угоститељског предузећа " Уранак " Грачаница број 20/56 од 14 фебруара 1956 године о пријаву Самосталне угоститељске радње "Градска кафена " Угоститељском предузећу "Уранак " које ли и у будуће носити назив: Угоститељско предузеће "Уранак " Грачаница.

II.

Пренос основних средстава, кредита права и обавеза Самосталне угоститељске радње " Градске кафене " на Угоститељско предузеће " Уранак " Грачаница извршиће се по примопредајном билансу.

III.

Одлуке радничких савјета самосталне угоститељске радње " Градске кафене " и Угоститељског предузећа " Уранак " о пријаву које се налазе у прилогу овога рјешења чине његов саставни дио.

IV.

Ово рјешење ступа на снагу од дана уписа насталих промјена у регистар привредних организација код Окружног привредног суда у Тузли.

НАРОДНИ ОДБОР ОПШТИНЕ ГРАЧАНИЦА
СРЕЗ ТУЗЛА
Број 1855/56.

Грачаница дне, 24 марта 1956 године.

ПРЕДСЈЕДНИК
НАРОДНОГ ОДБОРА ОПШТИНЕ

/Џездетбеговић Асим /

Gračanici "Uranak" otvora čuveni bife "Lovac".¹⁵ Kao nosilac razvoja ugostiteljstva, s vremena na vrijeme organizuje muzičke i zabavne večeri, posebno za državne praznike, doček Nove godine itd. U tom periodu "Uranak" je zapošljavao 15, a "Gaj" 3-4 radnika.¹⁶ Od ugostiteljskih objekata u privatnom vlasništvu, radila je svega jedna aščinica i 6 poslastičarskih radnji.¹⁷

Gradnja hotela - restorana s prenoćištem

Gašenjem posljednjeg "konačišta" u Gračanici, tadašnji opštinski rukovodioci planirali su brzo izgraditi novi hotel koji bi zadovoljavao narasle potrebe i savremene ugostiteljske usluge i standarde. Preduzeće u izgrad-

nji pod imenom Hotel "Park" formirali su 12. 10. 1957. godine,¹⁸ ali to preduzeće nije imalo ni osnovnih ni obrtnih sredstava, pa o izgradnji hotela nije moglo biti ni govora iako entuzijazma i volje nije nedostajalo. Nakon izvjesnog oklijevanja, Narodni odbor opštine Gračanica ipak se odlučuje da odriješi kesu. Odluka o učešću u izgradnji hotela nosi datum 13. 2. 1958. godine - iznos 3.283.000 tadašnjih dinara.¹⁹ Kako se iz raznoraznih razloga otezalo sa početkom radova, Narodni odbor opštine bio je prinuđen da 11. 1. 1959. godine imenuje poseban režijski odbor²⁰, sa zadatkom da preuzme i ubrza započete poslove oko izgradnje hotela. Odmah zatim, kao najprikladniji, izvršen je izbor projekta hotela B kategorije u Kladnju koji je upravo tih dana

¹⁵ Do kraja prvog tromjesečja 1959. godine direktor Preduzeća "Uranak" bio je Džemal Žunić. Njega će, po odluci opštinskih vlasti, zamijeniti Rizo Mulalić, ugostitelj iz Gračanice, koji će biti na čelu "Uranka" sve do integracije tog preduzeća sa "Parkom"

¹⁶ U momentu integracije "Uranka" i "Gradske kafane" 17.5.1956. godine, direktor "Uranka" bio je Kosta Stanković. Poslije njegovog odlaska (datum nepoznat), do 5.9.1957. godine rukovodilac "Uranka" bio je Mehmed Žunić (podnio ostavku, Rješenje Narodnog odbora opštine Gračanica br. 01-4497/57). Njega zamjenjuje Džemal Žunić, koji će voditi "Uranak" sve dok i njega nisu smijenili 5.2.1959. (Zapisnik sa sjednice Narodnog odbora opštine Gračanica br. 02-132/59). Za direktora "Uranka" postavljaju Josipa Malinku, koji će ostati na toj dužnosti do 15.9.1959. kada se "Uranak" integriše u novo preduzeće Hotel "Park".

¹⁷ Sredinom 1958. godine na području opštine Gračanica registrovane su 132 privatne zanatske radnje, među kojima i jedna aščinica, šest poslastičarnica, četiri pekare i pet mesara (Izveštaj o radu inspekcije tržišta Narodnog odbora opštine Gračanica za period januar - juni 1958. godine, razmatran na sjednici Narodnog obora 20.8.1958. Zapisnik br. 01-4742/1, Arhiv Opštine Gračanica Fond NOO/58)

¹⁸ Rješenje Narodnog odbora opštine Gračanica br. 5068/57 od 12. 10. 1957. Arhiv Opštine Gračanica, Fond Narodnog odbora opštine za 1957.

¹⁹ Zapisnik sa sjednice Narodnog odbora opštine Gračanica br. 1225/58, od 13.2.1958. Arhiv Opštine Gračanica, Fond NOO za 1958

²⁰ Rješenje Narodnog odbora opštine Gračanica o osnivanju Režijskog odbora za izgradnju hotela u Gračanici br. VL 01-73/59

21 br.936/61

OKRUŽNI PRIVREDNI SUD u Tuzli po prijavi Ugostiteljskog preduzeća Hotel "Park" iz Gračanice br. 1000 od 11.11.1961.godine, za upis u registar konstituisanju preduzeća na osnovu tač. 17. Uputstva o registraciji privrednih organizacija a u vozi št. 26 i 59. Uredbe o osnivanju preduzeća i redni št. 1. tač. 5. Zakona o privrednim sudovima donosi:

R J E Š E N J E

Upisuje se u registar preduzeća i rednji ovog suda u svešku IX na listu 61 redni broj 2 promena na sledeći način:

a) Ugostiteljsko preduzeće "Park" iz Gračanice izvrilo je konstituisanje 18.8.1959.godine, izmenom statuta upravljanja i donesavši pravila a konstituisanje i statuta odobrio je MOO-e Gračanica rešenjem NU br. 04-40/1 od 15.3.1960.godine, i rešenjem br. 04/1-5/1-60 od 30.3.1960.godine, prema kojima preduzeće sada nosi naziv Ugostiteljsko preduzeće "Park" sa sedištem u Gračanici.

b) Rešenjem MOO-e Gračanica št. br. 61-637-1 od 18.8.1959.godine postavljen je Mulalić -izah za v.o. direktora navedenog preduzeća koji je ovlašćen i na zastupanje i potpisivanje firme preduzeća dok se briše pravo potpisivanja Petrović Stevi biv. direktoru.

Vodilac registra izvršiće ovaj akt.

Taksa po Tar. br. 35,30, i 36,30 u iznosu 3.800,- dinara od kojih je plaćeno 1.800,- dinara i ostatak na prijavi broj gornji dok će ostatak od 2.000,- dinara (za izmenu naziva) položiti preduzeće opomenom.

OKRUŽNI PRIVREDNI SUD u TUZLI

Tuzla, 12.11.1961. godine

DOSTAVITI:

1. Ugostitelj.pred."Park"Gračanica
2. MOO-e Gračanica
3. Narodna banka Gračanica
4. U spise.

Sudija,
/...Mustanbogić/

Za tačnost prepisa ovog rešenja ovjerio je Pretar OOKR "Park" Gračanica.

Gračanica, 24.12.1973.godine

 Pretar OOKR "Park"
Mustanbogić

bio pušten u rad. Zanatsko preduzeće "Partizan" iz Gračanice, kao izvođač radova, obavezalo se da će hotel izgraditi do 29. 11. 1959. godine i odmah ušlo u posao. U međuvremenu, zbog nedostatka sredstava, moralo se odstupiti od projekta (nije izgrađen još jedan sprat sa sobama, centralno grijanje i još neki sadržaji), ali je zato objekat svečano pušten u rad 29. 11. 1959. godine kako je i planirano.²¹

Temelji Ugostiteljskog preduzeća "Park"

Dok je trajala gradnja hotela, nadležni opštinski organi temeljito su pretresali uzroke nerentabilnog poslovanja i gubitaka u oblasti ugostiteljstva sa kojim očigledno nisu bili zadovoljni. Stoga su polovinom aprila 1959. godine "naložili" da se dva tadašnja ugostiteljska preduzeća "Uranak" i "Gaj" priključe Ugostiteljskom preduzeću Hotel "Park", čije je konstituisanje bilo u toku.²² Računali su da

tako obezbjeđuju i otplaćivanje visokih anuiteta – cirka milion tadašnjih dinara godišnje – "po osnovu" kredita podignutih za izgradnju hotela. Budući da se gradnja hotela privodila kraju, Narodni odbor opštine Gračanica, 15.8.1959. godine, donosi odluku o osnivanju Ugostiteljskog preduzeća "Park" (broj NU-04-40/1) koja se smatra "rodnim listom" ovog preduzeća.²³ Istog dana u sastav "Parka" ulazi preduzeće "Uranak"²⁴, a 26. 10 1959. i Ugostiteljska radnja "Gaj".²⁵ Novo preduzeće broji 28 radnika, pretežno nekvalifikovanih i sa 4 razreda osnovne škole, koji su većinom bili na platnom spisku "Uranka" i "Gaja". Mjesec dana kasnije počinje gazdovati novoizgrađenim hotelom u Gračanici, koji će uskoro postati restoran sa prenoćištem, ali bolji konak gračanička čaršija još dugo neće imati. Do kraja 1959. godine završava se proces konsolidacije i integrisanja ugostiteljstva na području opštine Gračanica. Prvi direktor "Parka" bio je Rizah Mulalić²⁶, iskusni ugostitelj iz Gračanice, dotadašnji upravnik "Gaja". Poslije od-

²¹ Došli su mnogobrojni tadašnji ugledni gosti, među kojima i Džemal Bijedić, sekretar Sreskog komiteta KPJ, Nikola Andrić, predsjednik Sreskog narodnog odbora Tuzla i drugi.

²² Izvještaj o stanju i problemima u oblasti ugostiteljstva sa prijedlozima mjera Narodni odbor opštine Gračanica razmatrao je na svojoj sjednici od 14. 4. 1959. godine, Arhiv Opštine Gračanica, Fond NOO/59

²³ Time je prestalo da "živi" dotadašnje istoimeno preduzeće koje je imalo status preduzeća u izgradnji

²⁴ Personalna knjiga broj 1 Ugostiteljskog preduzeća "Park"

²⁵ Narodni odbor opštine Gračanica 26.10.1959. godine odobrio je odluke radničkih savjeta Ugostiteljskog preduzeća "Park" i Ugostiteljske radnje "Gaj" o pripajanju "Gaja" preduzeću "Park", Arhiv Opštine Gračanica, Fond NOO/59

²⁶ Dok je djelovao sa statusom preduzeća u izgradnji Hotel "Park" je izgleda promijenio više direktora i rukovodilaca. Posljednji je bio Stevo Petrović, koji će predati dužnost Rizahu Mulaliću, odmah nakon registracije novog preduzeća. Rizah Mualić postavljen je za VD direktora preduzeća Hotel "Park". Rješenjem Narodnog odbora opštine Gračanica, VL br. 01-637, od 18. 8. 1959. godine

laska Mulalića (vjerovatno u mirovinu), za direktora "Parka" postavljen je Kosta Stanković (datum nepoznat), koji će u ovom preduzeću "vladati" sve do 4.1.1970. godine.²⁷

Tako su nekako udareni temelji današnjem Ugostiteljskom preduzeću "Park".

Vrijeme narastanja i stabilizacije preduzeća

Ugostiteljsko preduzeće "Park" startovalo je sa svega dva objekta u svom vlasništvu. To je bio novoizgrađeni hotel i bife, kasnije, restoran "Gaj". Ostalih nekoliko bilo je pod zakupom. Poslije izgradje hotela, izvršena su samo neka manja ulaganja u modernizaciju uređaja u hotelu i za nabavku rashladnih uređaja u ostalim ugostiteljskim objektima. Opterećeno otplatom visokih anuiteta, do početka sedamdesetih, Preduzeće "Park" razvijalo se nešto usporenijim tempom. Tek 23.9.1968. godine uspjelo je kupiti restoran "Putnik", kasnije "Cezar" na željezničkoj stanici Sočkovac. Objekat "Narodna kuhinja", prelazi u trajno vlasništvo "Parka" 19.3.1969. godine kada se preuređuje u riblji restoran, današnji "Stari grad". Svoj montažni ugostiteljski objekat pod nazivom "Bife kiosk", uz željezničku stanicu Sočkovac, ovo preduzeće otvara

2.11.1970. godine, a nakon puštanja u rad autobuske stanice u Gračanici, 7.4.1974. godine, i sopstveni restoran pod nazivom "Grič" u sklopu tog objekta. U isto vrijeme proširuje svoju djelatnost uzimajući u zakup privatne objekte na terenu i pojedine društvene ishrane u preduzećima gračaničke i susjednih opština.²⁸ Polovinom 1976. godine broj zaposlenih u ovom Preduzeću već je narastao na stotinu. Sa ekspanzijom preduzeća narastale su teškoće i problemi.

Za razliku od drugih grana privređivanja, ugostiteljstvo je još u vrijeme "tvrđog" socijalizma izloženo konkurenciji privatne inicijative koja se u Gračanici ubrzano razvija još od ranih sedamdesetih. Na desetine privatnih ugostiteljskih radnji (ćevabdžinice, aščinice, kafane, bifei) predstavljaju sve jaču konkurenciju takozvanom društvenom sektoru. Ugostiteljsko preduzeće "Park" je tako reći od svog osnivanja do danas izloženo stalnoj konkurenciji i tržišnom privređivanju, čiju je gorčinu osjetilo mnogo prije ostalih u socijalizmu.

Motel "Gračanica"

Sa dinamičnim razvojem Gračanice, hotel je postajao ne samo želja već stvarna potreba. Restoran s prenoćištem (ranije hotel) bio je brzo

²⁷ Personalna dokumentacija Preduzeća Hotel "Park"

²⁸ Društvenu ishranu Rudnika krečnjaka u Doboju preuzima 27.5.1970, društvenu ishranu "Poljoremonta" Doboj preuzima 15.2.1971. (vraća je 18.3.1976.), Klub kafanu Doma JNA u Doboju 1.11.1972, kafanu "Izletnik" Duboki Potok uzima pod zakup 1.11.1972, društvenu ishranu "Alhosa" i Bosansku kafanu u Medresi (Stari dom kulture) preuzima 1.3.1976, gostionu "Spreča" otvara 14.4.1976, gostionu u Miričini, 19.7.1976, gostionu "Volan" Korića Han 10.4.1977, gostionu "Gračanka" u Srebreniku 25.12.1978, restoran "Ozren" u centru Bosanskog Petrovog Sela (čuvvena Društvena ishrana) preuzima 1978. godine (Izvor: razna dokumentacija DD "Park")

prevaziđen, pa se počelo ponovo razmišljati o izgradnji hotela. Kao i ranije - volje i entuzijazma bilo je puno, para malo. Preduzeće "Park" nije bilo u stanju da se samo upustiti u tako veliku investiciju.

Nakon rekonstrukcije i asfaltiranja magistralnog puta Doboj - Tuzla, počelo se govoriti o motelu u blizini Gračanice kao isplativoj investiciji za koju je bilo lakše pronaći sredstva nego za hotel koji je brzo zaboravljen. Takve inicijative više su forsirale moćne strukture nekadašnjeg sistema UPI, koji je objedinjavao gotovo kompletnu poljoprivredu, trgovinu i ugostiteljstvo u Bosni i Hercegovini, nego opštinske strukture u Gračanici koje nisu imale para ni za hotel ni za motel. Prvi razgovori u vezi sa izgradnjom motela obavljani su na sjednici Radničkog savjeta "Parka" 14.1.1976. godine. Potom su donesene odgovarajuće odluke i ostala "papirologija", ponuđeni su relativno povoljni kreditni aranžmani, obezbijeđena je pov-

oljna lokacija na raskrsnici puteva Doboj - Tuzla i Gračanica - Sočkovac, nabavljena projektno-tehnička dokumentacija, zatvorena takozvana "konstrukcija finansiranja", odabran izvođač...

Motel "Gračanica" svečano je pušten u rad 22. decembra 1978. godine. Gračanica dobija solidno građen, dosta funkcionalan i estetski dopadljiv ugostiteljski objekat koji je rasplagao sa 16 dvokrevetnih i 5 jednokrevetnih soba, jednim apartmanom (ukupno 40 ležaja), velikom i malom restoranom (360 mjesta), ogromnim terasama (120 mjesta), velikim parkingom i ostalim savremenim sadržajima. Dugo vremena bio je to najrepresntativniji ugostiteljski objekat u kojem će se održavati najznačajniji skupovi i zabave ovoga grada, jednom riječju ukupan društveni život Gračanice i njezine okoline.

U motelu je u prosjeku radilo od 20-30 radnika.

Ubrzano otvaranje ugostiteljskih objekata pod zakupom u privatnim kućama, nekontrolisana ekspanzija i širenje djelatnosti, bez utvrđivanja ekonomske opravdanosti i rentabilnosti takvih objekata, u novim uslovima pokazat će se kao promašaj. Uz visoke i nepovolje anuitete za motel, to će opteretiti poslovanje "Parka" i dovesti ga u tešku situaciju koja će kulminirati u 1979. godini kada se iskazuje i gubitak u poslovanju. Da bi se obezbijedilo vraćanje anuiteta, radnici se odriču toplog obroka i dijela ionako niskih plata. Nastupa period stagnacije i traženja novih puteva razvoja preduzeća, sve je žestića konkurencija privatnog sektora. U toku 1987. i 1988. godine zatvoreno je 8 nerentabilnih objekata koji su bili pod zakupom, smanjuje se broj zaposlenih. Nakon toga, Preduzeće se postepeno stabilizuje, nabavlja se nova oprema i namještaj, vrše popravke objekata. Na kompleksu termomineralnih voda u Kakmužu vlastitim sredstvima gradi se moderan restoran "Terme", zamišljen kao početak buduće ugostiteljske ponude na tom lokalitetu. Posljednja značajnija investicija ovog preduzeća pred izbijanje rata 1992. godine bilo je temeljno renoviranje i dogradnja Restorana "Gaj", koji i danas svojim izgledom i sadržajem predstavlja svojevrsnu ambijentalnu vrijednost gračaničke čaršije.

Direktori i ostali...

Iako je prošlo kroz raznorazne socijalističke samoupravne transformacije, Preduzeće "Park" nikada nije gubilo status samostalnog privrednog

subjekta. Od osnivanja, pa do 1973. godine posluje pod firmom Ugostiteljsko preduzeće "Park" Gračanica. Od 1.1.1974. godine ulazi u sastav UPI sistema Sarajevo i posluje pod nazivom UPI Radna organizacija Ugostiteljstvo i turizam, Osnovna organizacija udruženog rada "Park" Gračanica. Krajem 1987. godine samoinicijativno izlazi iz tog sistema i nastavlja poslovanje pod firmom Ugostiteljsko-turistička radna organizacija "Park" Gračanica. Početkom 1990. godine transformiše se po Zakonu o preduzećima u Društveno preduzeće "Park" Gračanica, a u januaru 1991. godine u Dioničko društvo u mješovitoj svojini kojim rukovodi Upravni odbor od 5 članova.

Od 1970. do 1980. godine Preduzeće "Park" promijenilo je čak pet direktora. To samo po sebi govori o odnosu opštinske vlasti prema ovoj djelatnosti i problemima koji su je opterećivali. Poslije odlaska Koste Stankovića, koji je upamćen kao jedan od uspješnijih direktora ove firme, direktori su postavljani, smjenjivani ili slati na "ozbiljnije" poslove, sa rijetkim izuzecima, skoro svake godine: Relja Dubovina (od 4.1.1970. do 31.12.1975), Faruk Mujić (od 1.1.1976. do 25.5.1977), Safet Durkalić (od 26.5.1977. do 31.8.1978), Ibro Alić (od 1.9.1978. do 31.12.1979), Ismet Mujačić kao VD (od 1.1.1980. do 20.12.1980). Najduži direktorski staž u "Parku" ostvario je rahm. Smail Kurtović, gotovo punih 14 godina, uključujući i tri ratne, od 21.12.1980. do iznenadne smrti 24.9.1994.²⁹ Ratni organi poslije Kurtovića na dužnost

²⁹ Personalna dokumentacija DD "Park"

direktora "Parka" postavljaju Ibrahima Šerbečića, koji je u ranijem periodu obavljao nekoliko rukovodnih funkcija u ovom preduzeću. Poslije Šerbečića za direktora "Parka" izabran je Kemal Helić, čiji direktorski mandat teče od 15.3.1998. godine.

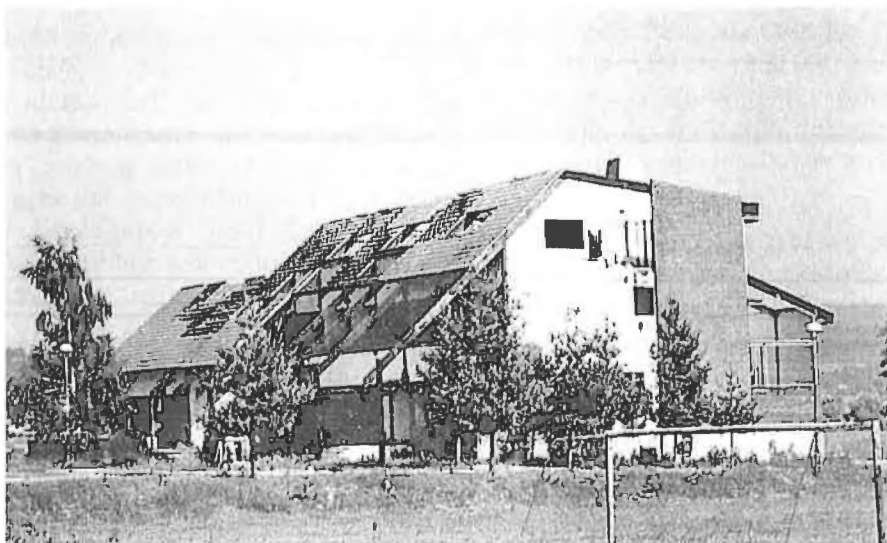
Upravnik hotela sa najdužim stažom bio je Ibro Mujić, kasnije upravnik svih društvenih ishrana koje je držao "Park", a jedno vrijeme bio je i tehnički direktor ove firme. Najpoznatiji konobari u hotelu (restoranu s prenoćištem) bili su Ibrahim Kapetanović, zvani Žiga, Avdo Žunić, Salko Pindžić, Selim Ljevšić zvani Srma i drugi. Gračanički gurmani i danas se rado sjećaju vrsnih kuharica "Parka" – Ankice Jovanović, Marice Šnobl, Nure Bešlagić i Devlete Šutić. Prvi recepcionar hotela bio je Safet Begović, a kasnije Avdo Zejnilagić kao penzioner. Konobarske legende "Gaja" su braća Junuzovići – Tajib, Meho i Asim (zvani Sudija). Prvi upravnik motela bio je Ismet Mujačić,

jedno kraće vrijeme Brano Stjepanović, a potom će ovaj objekat "preuzeti" i uspješno voditi sve do početka rata iskusni gračanički ugostitelj Ibro Turić.

Svaki objekat, svaka kafana ima svoju priču i svoje ljude, konobare i goste, ali - to je neka druga tema.

U vihoru rata

Ugostiteljsko preduzeće "Park" "ušlo" je u rat sa 98 radnika, od kojih je 38 otišlo "na onu stranu", a 10 izgubilo status radnika usljed nedolaska na posao ili iz nekih drugih razloga. U radnoj obavezi angažovana su 33 radnika, u Armiji BiH 11, na "čekanju" je bilo 5, u drugoj radnoj organizaciji jedan i na neplaćenom odsustvu tri radnika. Neposredno pred rat imalo je 11 poslovnovnih jedinica: motel, stari hotel, "Gaj", "Stari grad", "Grič" na autobuskoj stanici u Gračanici, "Cezar" u Sočkovcu, i "Termal" u Kakmužu, te

četiri društvene ishrane: "Olimp", "Transport", "Distributivni centar" i Opština.

Odmah na početku rata "s one strane Spreče" zauvijek su "ostali" restorani "Cezar" u Sočkovcu i "Termal" u Kakmužu, te društvena ishrana u preduzeću "Transport" na autobazi Sočkovac. U zoni borbenih dejstava prestaju sa radom motel, društvena ishrana u Distributivnom centru i društvena ishrana u "Olimpu". Zbog ratnih oštećenja i granatiranja zatvoren je i restoran "Grič" na autobuskoj stanici. Tokom čitavog rata funkcionisali su samo restorani "Gaj" i "Stari grad", društvena ishrana u Opštini i do 1993. godine restoran u starom hotelu. Ono što mu je preostalo (stari hotel, "Gaj" i "Stari grad"), ovaj kolektiv stavio je u funkciju odbrane. Zalihe hrane i pića s kojima je ušao u rat, predstavljale su prvu logističku bazu (bar što se ishrane tiče) za prve branitelje Gračanice. Pored osnovnih sredstava koja su mu mobilisana u redovnom postupku, samo po osnovu takozvanog "donatorstva" za Armiju BiH od 1992. do 1995. godine "Park" je izdvojio iznos od 95.500 DM, što se smatra vrlo visokim učešćem naspram preostalih kapaciteta i broja zaposlenih koji su radili u njima.

Po visini ratnih šteta ovo preduzeće spada u red najvećih ratnih stradalnika na opštini Gračanica. Motel kao najveći i najvredniji objekat ove firme u potpunosti je devastiran i "rašćupan" - stepen oštećenja 80%. Ukupna ratna šteta na Motelu pro-

cijenjena je na 2 miliona DM, a vrijednost opreme i ostale otuđene imovine iznosi 400 hiljada DM. Ratna šteta na ostalim objektima mnogo je manja: stari hotel 30.840 DM, Restoran "Grič" 18.693, Restoran "Stari grad" 4.768 i Restoran "Gaj" 698 DM. Ukupna ratna šteta u DD "Park", ne računajući objekte koji su ostali "s onu stranu Spreče", iznosi 2.505.000 DM, a vrijednost otuđene imovine 6.458 DM.

Tokom 1994. ratne godine izvršena je dogradnja sprata na starom hotelu, te dogradnja i adaptacija restorana "Grič" na autobuskoj stanici. Iznos od 80.000 DM za ovu investiciju obezbijedila je njemačka humanitarna organizacija GTZ. Za uzvrat, "Park" je dograđene i adaptirane prostore stavio na raspolaganje izbjeglicama na vremenski period od tri godine

Hotel za motel

Nakon završetka rata, krajem 1995. godine, bilo je više pokušaja da se nastavi sa izgradnjom hotela u Gračanici i rješavanjem dalje sudbine devastiranog motela. Bilo je više ideja i kombinacija, ali se Upravni odbor "Parka"³⁰ odlučio za varijantu - "hotel za motel" i odabrao poslovnog partnera za njenu realizaciju: 23.8.1998. godine, potpisan je finansijski aranžman sa građevinskom firmom "Gromeks" iz Brjjesnice, kojoj se kao naknada za izvršene radove i opremanje hotela, u trajno vlasništvo ustupa devastirani objekat motela sa 20 dunuma zemljišta. "Gromeks" se obavezao da izvrši

³⁰ Članovi Upravnog odbora bili su: Besim Duraković (predsjednik), Omer Hamzić, Ahmed Spahić, Hasib Ibrišević i Ibri Turić. Kasnije su umjesto Spahića i Ibriševića u Upravni odbor imenovani Tajib Kamarić i Adisa Džinić.

renoviranje i opremanje hotela sa tri zvjezdice koji ima 22 sobe sa 44 ležaja i dva apartmana, veliku salu sa 140 mjesta, šank bar, savremenu kuhinju, vlastiti parking... Vrijednost radova i vrijednost pomenutih nekretnina po zvaničnoj procjeni oko 980.000 DM. Iako je odmah ušao u posao, izvođač je probio sve ugovorene rokove tako da hotel nije proradio ni do početka novembra 1999. godine.

Ipak, već su mu dali ime "Tilija" – po gračaničkim lipama.

Kuda dalje?

Odgovor će biti jasniji nakon privatizacije u koju ovo Preduzeće ulazi sa 36 zaposlenih radnika. Kombinuje se model male privatizacije (za koju je prijavljen ugostiteljski objekat "Grič"³¹ na autobuskoj stanici) i model velike privatizacije kojim se predviđa vlasnička transformacija preostalog većeg dijela Preduzeća metodom upisa i javne prodaje dionica.³² Programom privatizacije predviđena je kupovina preduzeća od strane zaposlenih radnika koji su spremni uložiti svoje vrijednosne papire (certifikate) i tako postati većinski dioničari firme. Da bi se

obezbijedio dodatni obrtni i investicioni kapital, u drugoj fazi planira se uvođenje u Preduzeće takozvanog strateškog poslovnog partnera koji bi bio spreman otkupiti jedan paket dionica za gotovinu. Dobijena finansijska sredstva kao i sredstva dobijena prodajom objekta "Grič" većim dijelom bi se uložila u proširenje hotelskog kompleksa "Tilija" i dalje obogaćivanje ugostiteljske ponude na tom prostoru.

³¹ Utvrđena knjigovodstvena vrijednost tog objekta je 160.413 KM

³² Ukupna vrijednost državnog i dioničkog kapitala Preduzeća je 1.187.611 KM. Nakon male privatizacije (prodaje restorana "Grič"), preostala vrijednost državnog i dioničkog kapitala iznosi 1.027.198 KM, od čega je 88% državni, a 12% dionički. Predmet dalje privatizacije je državni kapital koji iznosi 904.893 KM koji će se privatizirati javnom prodajom dionica fizičkim i pravnim licima, a prije svega zaposlenim radnicima Preduzeća "Park". (Program privatizacije preduzeća "Park")